

УДК 331.5:[005.963.1:378](045)

DOI: <https://doi.org/10.37000/ebbsl.2023.04.07>

Небога Тетяна Василівна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства,

Одеського державного аграрного університету

ORCID 0000-0002-5025-7299

t.neboha@gmail.com

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РИНКУ ПРАЦІ ТА СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація

У статті проаналізовано ринок праці України та Одеської області в контексті його взаємозв'язку із системою підготовки кадрів закладами вищої освіти як необхідної умови забезпечення доцільності використання бюджетних коштів, спрямованих на фінансування здобуття вищої освіти відповідно регіональним потребам та умовам повоєнного економічного відновлення. Удосконалено підхід щодо структурного моніторингу контингенту абітурієнтів закладів вищої освіти на основі підтвердження наявності місць, що фінансуються із видатків державного бюджету, відповідними угодами із роботодавцями, зорієнтованими на забезпечення доцільності використання бюджетних коштів, спрямованих на фінансування здобуття вищої освіти відповідно регіональним потребам. Здійснено аналіз рейтингового списку закладів вищої освіти Південного регіону України, укладеного за оцінкою зайнятості та показником працевлаштування.

Ключові слова: ринок праці, зайняте населення, заклади вищої освіти, кадровий потенціал, роботодавці, фінансування здобуття вищої освіти, соціально-економічне повоєнне відновлення.

UDC 331.5:[005.963.1:378](045)

Neboha Tetiana V.,

Candidate of Economic Sciences,

Associate Professor of the Department

of Economic Theory and Enterprise Economics,

Odesa State Agrarian University,

ORCID 0000-0002-5025-7299

t.neboha@gmail.com

INTERRELATION OF THE LABOR MARKET AND SPECIALISTS TRAINING SYSTEMS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract

The purpose of this article is to analyze the labor market in Ukraine and the Odesa region, considering its interrelation with the system of specialists training by higher education institutions. This analysis is crucial to ensure the efficiency of utilizing budgetary funds directed towards higher education, aligning them with regional needs and post-war economic recovery conditions.

The scientific novelty of the research lies in refining the approach to structural monitoring of the contingent of university applicants. This is based on confirming the availability of positions

funded by the state budget through agreements with employers aimed at ensuring the efficiency of using budgetary funds for higher education in line with regional needs. The article presents a comprehensive analysis of the labor market in Ukraine and the Odesa region, highlighting its interconnection with the system of specialists training by higher education institutions in the context of meeting the requirements of Ukraine's economic recovery. An analysis of the ranking list of higher education institutions in the Southern region of Ukraine is conducted based on employment assessment and employment indicators.

Conclusions. *Based on the ranking of higher education institutions in the Southern region of Ukraine regarding the employment criterion of graduates who received education through state and regional orders, the article concludes that creating systemic conditions for meeting the needs of economic recovery, proportional workforce distribution, and balancing labor demand and supply is possible through the interaction of labor market functioning at both regional and state levels, along with the system of specialists training by higher education institutions. An approach to structural monitoring of the contingent of entrants to higher education institutions is proposed, based on confirmation of the availability of places financed from state budget expenditures, relevant agreements with employers, aimed at ensuring the expediency of using budget funds aimed at financing higher education in accordance with regional needs, taking into account indicators of quantity employed graduates of higher education institutions.*

Keywords: *labor market, employed population, higher education institutions, specialists potential, employers, funding for higher education, socio-economic post-war recovery.*

Вступ. Як зазначається у флагманській доповіді міжнародної організації праці (МОП) «Світова зайнятість та соціальні перспективи: тенденції 2023 р.», наразі виникає глобальне середовище високої та стійкої невизначеності, що негативно впливає на інвестиції у бізнес, особливо малий та середній, розмивання реальної заробітної плати, повернення працівників до неформальної зайнятості. Прогрес скорочення бідності, який було досягнуто у попередньому десятилітті, значною мірою сповільнився, а паритет рівня життя та якості праці порушується через уповільнення зростання показника продуктивності праці у всьому світі [1].

Збільшені процентні ставки зменшують інвестиції в бізнес і збільшують борговий тягар бізнесу, що ще більше пригнічує інвестиційний попит. До цього також додає нестабільність валютного курсу витрати в країнах, які стикаються з девальвацією валюти, як ціни на імпортовані товари зростають. Ці умови створюють високу невизначеність, яка ще більше гальмує бізнес інвестиції та вплив на створення робочих місць. Нескоординоване посилення монетарної та фіскальної політики триватиме й далі пригнічуючи глобальне економічне зростання і торгівлю, підвищуючи ризики фінансової та валютної нестабільності, особливо серед країн, фірм та компаній із великим боргом домашніх господарств.

Враховуючи ці наростаючі ускладнення економіко-політичного середовища, глобальні перспективи ринків праці стають все більш негативним з точки зору створення нових та якісних робочих місць. Своєю чергою, постає проблема у зменшенні розриву між системою закладів вищої освіти, яка задовольняє потреби економіки у кваліфікованих кадрах, та ринком праці. Зазначене актуалізує дослідження проблеми взаємодії ринку праці та системи підготовки кадрів закладами вищої освіти у відповідності до потреб економіки та повоєнного економічного відновлення в країні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми розвитку освітньої системи, у тому числі в умовах військового стану та повоєнного економічного відновлення, знаходять своє відображення в працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, Бойко М.М. [2] досліджує процеси взаємодії закладів вищої освіти і ринку праці та чинники, які впливають на працевлаштування випускників. Горошкова Л.А., Маслова О.В., Чорнобук Д.О. [3] розглядають питання необхідності трансформації системи професійно-технічної освіти, від якої, на думку авторів, будуть залежати процеси задоволення потреб ринку праці та ефективність повоєнного відновлення країни. Трансформацію ринку праці в умовах війни у контексті викликів та стратегії відтворення робочої сили деталізує у своїх дослідженнях Азьмук Н.А. [4]. Аблязова Н. Р. [5] у своїх дослідженнях приділяє увагу аналізу методичних підходів до оцінки збалансованості кількості випускників вищих навчальних закладів та потреб ринку праці й економіки.

Разом з тим, огляд останніх публікацій та досліджень показав, що потребує спеціального дослідження ринок праці в контексті його взаємозв'язку із системою підготовки кадрів закладами вищої освіти як необхідної умови забезпечення доцільності використання бюджетного фінансування вищої освіти.

Метою статті є аналіз ринку праці України та Одеської області в контексті його взаємозв'язку із системою підготовки кадрів закладами вищої освіти як необхідної умови забезпечення доцільності використання бюджетних коштів, спрямованих на фінансування здобуття вищої освіти відповідно регіональним потребам та умовам повоєнного економічного відновлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Глобальному огляді МОП «Монітор МОП про сферу праці» зазначається про те, що економічні та геополітичні кризи, які накладаються одна на одну, загрожують відновленню ринку праці в усьому світі. Серед таких загроз:

1) інфляція (особливо ріст цін на продукти харчування, предмети першої необхідності та енергоносії), зниження реальної заробітної плати та нерівність;

2) звуження простору для політики та великий борговий тягар у країнах, що розвиваються;

3) уповільнення економічного зростання у 2022 та 2023 роках (на 3,2 і 2,7 відсотки відповідно) і сукупного попиту, що зменшить попит на робочу силу [6].

Інфляція, яка вже зростала у 2021 році через пов'язані з COVID-19, збої в постачанні та зростання попиту по мірі скасування карантинних заходів, прискорилося через війну в Україні. У своєму звіті за жовтень 2022 року МВФ переглянув у бік підвищення свій прогноз щодо глобальних новин інфляція, яка, як очікується, сягне піку в 9,5 відсотка в 2022 році, з наступним падінням до 6,5 відсотка у 2023 році [6].

У відповідь на інфляцію центральні банки швидко і суттєво змінили свою монетарну політику підвищуючи свої облікові ставки. Але це, з іншого боку, призвело до ускладнення доступу до кредитних ресурсів для домогосподарств та підприємств, оскільки гроші стали «дорогими», що створило негативні екстерналії для країн, що розвиваються. Внаслідок вищих витрат і нижчих

податкових надходжень протягом пандемії у багатьох країнах коефіцієнт боргу зараз набагато вище, ніж до кризи. Зокрема, частка країн з низьким рівнем доходу у борговій скруті або з високим ризиком виникнення боргової скруті 56 відсотків у 2022 році порівняно з 49 відсотками у 2019 [6].

Поряд із посиленням монетарної політики (яке починається у червні 2021 року) та зростанням інфляції споживча впевненість знижується на деякий час; від початку України війни, довіра впала в багатьох країнах, досягаючи мінімумів, яких не бачили з часів глобальної фінансової кризи 2008–2009 рр. За даними МОП очікується погіршення ситуації на ринку робочої сили як наслідок зростання інфляції, падіння платоспроможного попиту, посилення монетарної політики, так і через війну в Україні. Зазначені економічні та геополітичні кризи, які посилюють одна одну та загрожують відновленню ринку праці в усьому світі, військове положення, відображаються і на стані ринку праці в Україні.

Процес повоєнного відновлення має ґрунтуватися на принципах консолідації зусиль усіх членів суспільства – представників науки, освіти, бізнесу та влади, а економічне відновлення можливе лише на основі узгодження економічних інтересів суб'єктів трудових відносин. Цю функцію виконує ринок праці.

Ефективне функціонування ринку праці забезпечують наступні умови:

- організація загальної на території країни ефективно діючої системи бірж праці;
- широкомасштабна система професійного навчання, підвищення кваліфікації і перепідготовки;
- активна діяльність місцевих органів виконавчої влади у напрямі організації ефективної системи працевлаштування відповідно до потреб регіонального розвитку.

Якщо звернутися до даних Державної служби зайнятості, то протягом 2022 року послугами її скористалися 176,7 тис. осіб, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню відповідно до статті 14 Закону України «Про зайнятість населення», з них мали статус безробітного 168,5 тис. осіб, а працевлаштовано 31,2 тис. осіб (57,0 % від кількості працевлаштованих у 2021 році). У 2022 році за сприяння Державної служби зайнятості працевлаштовано 16,0 тис. внутрішньо переміщених осіб, що у 4,1 рази більше порівняно з 2021 роком; 3,3 тис. учасників бойових дій, що становить 55,9 % кількості працевлаштованих у 2021 році; 8,9 тис. осіб з інвалідністю, або 63,6 % від кількості працевлаштованих у 2021 році; 69,0 тис. осіб молоді у віці до 35 років, що складає 52,9 % від кількості працевлаштованих у 2021 році [7].

Статистика зайнятого населення України за видами економічної діяльності у 2016-2021 роках представлена у таблиці 1.

Як показують дані таблиці, в Україні простежується негативна динаміка щодо кількості зайнятого населення на зареєстрованому ринку праці в Україні у розрізі майже усіх видів економічної діяльності. Зростання кількості зайнятого населення спостерігається лише за такими видами економічної діяльності, як діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування та

професійна, наукова та технічна діяльність. При цьому остання у 2021 році показує, дійсно, зростання на 4 тис. осіб порівняно із попереднім роком, і в той же час – цей показник менше аналогічного у 2016 та 2018 роках на 5,9 та 15,7 тис. осіб відповідно.

Таблиця 1.

**Зайняте населення України
за видами економічної діяльності у 2016-2021 рр.**

Показники	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Усього зайнято, тис осіб	16276,9	16156,4	16360,9	16578,3	15915,3	15610,0
Сільське, лісове та рибне господарство	2866,5	2860,7	2937,6	3010,4	2721,2	2692,7
Промисловість	2494,8	2440,6	2426,0	2461,5	2358,6	2313,2
Будівництво	644,5	644,3	665,3	699,0	664,4	690,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	3516,2	3525,8	3654,7	3801,3	3648,7	3604,7
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	997,2	991,6	995,1	999,0	975,2	961,0
Інформація та телекомунікації	275,2	274,1	280,3	289,2	283,7	289,0
Фінансова та страхова діяльність	225,6	215,9	214,0	211,6	212,5	210,6
Освіта	1441,4	1423,4	1416,5	1388,7	1394,9	1244,0
Професійна, наукова та технічна діяльність	428,1	415,8	437,9	421,6	418,2	422,2
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	304,3	297,9	304,3	317,9	304,6	317,9
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	973,1	979,7	939,3	870,5	901,9	873,9
Операції з нерухомим майном	255,5	252,3	259,4	259,7	251,2	248,2
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	201,6	199,8	196,9	197,6	196,0	178,7
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1030,4	1013,6	995,4	974,2	935,4	913,4
Тимчасове розміщування й організація харчування	276,7	276,3	283,0	304,0	285,4	285,2
Інші види економічної діяльності	345,8	344,6	355,2	372,1	363,4	364,5

Джерело: складено автором за даними [7]

Статистичні дані щодо кількості зареєстрованих вакансій у Державній службі зайнятості України, надані у таблиці 2.

Таблиця 2.

Кількість зареєстрованих вакансій у Державній службі зайнятості у 2021-2022 роках (за видами економічної діяльності), особи

№ з/п	Показники	2021 рік	2022 рік	Темпи зростання (зниження) %
	Усього <i>з них: за видами економічної діяльності</i>	705 816	396 337	56,2
1.	Сільське, лісове та рибне господарство	113 411	67 433	59,5
2.	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	11 037	6 897	62,5
3.	Переробна промисловість	121 496	72 278	59,5
4.	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	22 801	14 296	62,7
5.	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	13 631	8 739	64,1
6.	Будівництво	26 324	10 828	41,1
7.	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	102 432	56 139	54,8
8.	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	44 667	26 086	58,4
9.	Тимчасове розміщування й організація харчування	22 844	9 789	42,9
10.	Інформація та телекомунікації	4 475	2 079	46,5
11.	Фінансова та страхова діяльність	4 897	2 371	48,4
12.	Операції з нерухомим майном	6 198	2 976	48,0
13.	Професійна, наукова та технічна діяльність	11 433	5 996	52,4
14.	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	21 603	11 838	54,8
15.	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	58 923	24 927	42,3
16.	Освіта	65 780	40 215	61,1
17.	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	42 029	27 227	64,8
18.	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	7 133	3 792	53,2
19.	Надання інших видів послуг	4 702	2 431	51,7

Джерело: складено автором за даними [8]

Як показують дані таблиці 2, в Україні простежується негативна динаміка щодо кількості відкритих вакансій на зареєстрованому ринку праці в Україні у розрізі усіх видів економічної діяльності.

У січні-грудні 2022 року роботодавці України проінформували центри зайнятості про наявність 396 337 вакансій що на 43,8 % менше, ніж у січні-грудні 2021 року.

В Україні структура вакансій за видами економічної діяльності у 2022 році була наступною: 17,0% вакансій пропонувалось на підприємствах сільського

господарського комплексу; 18,2% – на підприємствах переробної промисловості, 14,2% – у торгівлі та ремонті, 6,6% – у транспорті та складському господарстві, 10,1% – у сфері освіти, по 6,3% – у державному управлінні й обороні, обов'язковому соціальному страхуванні та сфері охорони здоров'я, 1,5% – у професійній, науковій та технічній діяльності [8].

Кількість осіб, які мали статус безробітного за даними Державної служби зайнятості України у 2021-2022 роках у розрізі видів економічної діяльності підприємств, на яких вони раніше працювали, надано у таблиці 3.

Таблиця 3.

Кількість осіб, які мали статус безробітного за даними Державної служби зайнятості України у 2021-2022 роках

№ з/п	Показники	2021 рік	2022 рік	Темпи зростання/зниження, %
	Усього	1 191 008	867 636	72,8
	<i>з них: за видами економічної діяльності</i>			
1.	Сільське, лісове та рибне господарство	187 610	110 143	58,7
2.	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	11 109	9 080	81,7
3.	Переробна промисловість	144 375	113 681	78,7
4.	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	23 378	17 298	74,0
5.	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	9 518	7 524	79,1
6.	Будівництво	32 320	28 292	87,5
7.	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	180 922	155 056	85,7
8.	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	53 119	42 732	80,4
9.	Тимчасове розміщування й організація харчування	30 175	20 426	67,7
10.	Інформація та телекомунікації	13 883	10 572	76,2
11.	Фінансова та страхова діяльність	23 990	20 484	85,4
12.	Операції з нерухомим майном	9 041	6 955	76,9
13.	Професійна, наукова та технічна діяльність	20 191	17 275	85,6
14.	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	25 798	19 825	76,8
15.	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	167 007	102 837	61,6
16.	Освіта	30 802	25 882	84,0
17.	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	55 207	37 547	68,0
18.	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	6 480	4 902	75,6
19.	Надання інших видів послуг	9 247	6 064	65,6

Джерело: складено автором за даними [8]

Як видно із даних таблиць 2 та 3 темпи зростання кількості безробітних випереджають темпи зростання кількості вакансій в країні: 72,8 до 56,2 відповідно. Найбільший дисбаланс у темпах зростання кількості вакансій та кількості безробітних у 2022 році спостерігається за такими видами економічної діяльності, як будівництво, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування, інформація та телекомунікації, операції з нерухомим майном, тимчасове розміщування й організація харчування, фінансова та страхова діяльність, спорт, мистецтво, розваги та відпочинок.

Як зазначається у звіті Державної служби зайнятості, найбільше громадян у 2021 році було зайнято у сфері промисловості (2,3 млн осіб), сільському господарстві (2,7 млн осіб), торгівлі (3,6 млн осіб), освіті (1,2 млн осіб), на транспорті (1,0 млн осіб), охороні здоров'я (0,9 млн осіб). У розрізі видів економічної діяльності найбільша кількість вакансій – на підприємствах переробної промисловості (20%), у сфері освіти (11%), у сфері охорони здоров'я та наданні соціальної допомоги (10%), в оптовій та роздрібній торгівлі (16%), на транспорті та пошті (9%) [8].

З метою визначення динаміки кількості зайнятого населення на зареєстрованому ринку праці в Україні у розрізі видів економічної діяльності, нами здійснено аналіз стану ринку праці в Одеській області: попиту та пропозиції робочої сили, та співставлено регіональні тенденції ринку праці із загальнодержавним.

У січні-грудні 2022 року роботодавці Одеської області проінформували центри зайнятості про наявність 21017 вакансій що на 32,6 % менше, ніж у січні-грудні 2021 року. Дані по вакансіям та кількості осіб, які мали статус безробітного, надано у таблиці 4.

Таблиця 4.

**Кількість вакансій та кількість зареєстрованих безробітних в
Одеській обласній службі зайнятості у 2021-2022 роках**

№ з/п	Вид економічної діяльності	Кількість вакансій, одиниць		Темпи зроста ння (зниже ння), %	Кількість осіб, які мали статус безробітного, осіб		Темп и зрост ання (зниже ння), %
		2021	2022		2021	2022	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	7391	5472	74,0	11291	6421	56,9
2	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	59	34	57,6	54	65	120,4
3	Переробна промисловість	2735	1967	71,9	3090	2892	93,6
4	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	652	505	77,5	636	671	105,5
5	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	878	574	65,4	497	366	73,6

1	2	3	4	5	6	7	8
6	Будівництво	854	375	43,9	764	956	125,1
7	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	2836	1648	58,1	5524	5262	95,3
8	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2589	2076	80,2	2924	2380	81,4
9	Тимчасове розміщування й організація харчування	622	231	37,1	968	775	80,1
10	Інформація та телекомунікації	155	68	43,9	470	297	63,2
11	Фінансова та страхова діяльність	217	174	80,2	1152	1104	95,8
12	Операції з нерухомим майном	289	169	58,5	353	320	90,7
13	Професійна, наукова та технічна діяльність	427	245	57,4	742	636	85,7
14	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	846	615	72,7	954	762	79,9
15	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	3445	1975	57,3	7616	4721	62,0
16	Освіта	4158	2909	70,0	1230	1326	107,8
17	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2519	1708	67,8	2578	1948	75,6
18	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	302	174	57,6	260	191	73,5
19	Надання інших видів послуг	212	98	46,2	339	242	71,4
УСЬОГО		31186	21017	67,4	48921	37894	77,5

Джерело: складено автором за даними [9]

Як видно за результатами аналізу, представленими у таблиці 4, темпи зростання кількості безробітних випереджають темпи зростання вакансій: 77,5% та 67,4% відповідно. Більші темпи зростання кількості вакансій у 2022 році відносно 2021 року показують такі види економічної діяльності – транспорт, поштова та кур'єрська діяльність (80,2%), складське господарство, фінансова та страхова діяльність охорона здоров'я (80,2%), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (77,5%), сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (74,0%). Значне зниження темпів зростання відзначається за вакансіями таких сфер діяльності, як інформація та телекомунікації (43,9%), будівництво (43,9%), тимчасове розміщування й організація харчування (37,1%).

Більш високі темпи зростання кількості осіб, які мали статус безробітного, у 2022 році відносно 2021 року, відзначається за такими видами економічної діяльності – будівництво (125,1%), добувна промисловість і розроблення кар'єрів (120,4%), освіта (107,8%), будівництво (109,5%), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (105,5%).

У січні-грудні 2022 року роботодавці Одеської області проінформували центри зайнятості про наявність 21017 вакансій що на 32,6 % менше, ніж у січні-грудні 2021 року. В Одеській області структура вакансій за видами економічної діяльності у 2022 році була наступною: 26,0% вакансій пропонувалось на підприємствах сільського господарського комплексу; 9,4% – на підприємствах переробної промисловості, 7,8% – у торгівлі та ремонті, 9,9% – у транспорті та складському господарстві, 13,8% – у сфері освіти, по 9,4% – в обов'язковому соціальному страхуванні та сфері охорони здоров'я, державному управлінні й обороні, 1,2% – у професійній, науковій та технічній діяльності [9].

Структурний стан попиту та пропозиції на зареєстрованому ринку праці в Одеській області у 2022 році відображають дані таблиці 5.

Таблиця 5.

Дані про професії, за якими спостерігався найбільший дефіцит вакансій та кадрів на зареєстрованому ринку праці Одеської області у 2022 році

Професії, за якими спостерігався найбільший дефіцит вакансій (за Класифікатором професій)	Професії, за якими спостерігався найбільший дефіцит кадрів (за Класифікатором професій)
виноградар	рибалка прибережного лову
продавець продовольчих товарів	тракторист-машиніст сільськогосподарського (лісогосподарського) виробництва
продавець-консультант	електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування
прибиральник службових приміщень	лікар загальної практики-сімейний лікар
підсобний робітник	контролер на контрольно-пропускному пункті
кухар	асистент вчителя
продавець непродовольчих товарів	вчитель закладу загальної середньої освіти
робітник з комплексного обслуговування	тальман
молодша медична сестра (молодший медичний брат)	озеленювач
листоноша (поштар)	лікар з медицини невідкладних станів
фахівець	інспектор (пенітенціарна система)
бухгалтер	машиніст (кочегар) котельної
касир торговельного залу	слюсар з контрольно-вимірювальних приладів
охоронник	слюсар аварійно-відновлювальних робіт
сторож	електрик дільниць

Джерело: складено автором за даними [9]

Як видно із даних таблиці 5, підвищена пропозиція здобувачів робочих місць поряд із дефіцитом вакансій в Одеській області спостерігається, у більшій мірі, за професіями, яких потребує сфера послуг та галузь медицини. Підвищений попит з боку роботодавців спостерігається за такими дефіцитними кадрами зареєстрованого ринку праці, яких потребує освітня сфера, галузь медицини, сільськогосподарська галузь та логістика. Крім того, умови воєнного стану в Україні та потреби відновлення електромереж, пошкоджених ракетними

атаками агресора, викликали дефіцит таких професій, як слюсар з контрольно-вимірювальних приладів, слюсар аварійно-відновлювальних робіт та електрик дільниць.

В Україні, нажаль, з початку війни у 2014 році ринок робочої сили не являється у повній мірі якісно дослідженим. У зв'язку з військовим станом в Україні, не видається можливим достовірно оцінити повноту статистичних даних, разом з тим, наявні офіційні дані Державної служби зайнятості та обласних її філій виступають вихідним джерелом для виявлення тренду ринку робочої сили, а також основою для подальших досліджень на етапі економічного післявоєнного відновлення.

В Україні наразі проводиться реформа ринку праці, метою якої є налагодження ефективного механізму, спрямованого на пришвидшеного працевлаштування безробітних з числа вразливих категорій, повернення їх до трудового життя. Реформою передбачається запуск у повній мірі компенсацій роботодавцям за працевлаштування учасників бойових дій (УБД), молоді, осіб з інвалідністю, вимушено переміщених осіб (ВПО), інших категорій. Необхідною умовою успішної реалізації реформи є надання якісних послуг зареєстрованим безробітним, пошукачам роботи та роботодавцям адміністраторами центрів зайнятості, кар'єрними радниками, спеціалізованими кар'єрними радниками.

Інституційною основою проведення реформи ринку праці є прийняття необхідних нормативно-правових актів. Так, було прийнято наступні постанови: від 17 березня 2023 р. № 237 «Про затвердження Порядку надання соціальних послуг суб'єктам ринку праці кар'єрними радниками, спеціалізованими кар'єрними радниками, консультантами по роботі з роботодавцями»; від 10 лютого 2023 р. № 124 «Про затвердження Порядку надання роботодавцям компенсацій за працевлаштування зареєстрованих безробітних»; для ефективної організації та зацікавленості роботодавців у працевлаштуванні внутрішньо переміщених осіб постановою Кабінету Міністрів України від 10.01.2023 № 33 внесені зміни до Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні. Крім того, для забезпечення зайнятості внутрішньо переміщених осіб прийнято постанову від 27.01.2023 № 67 Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку здійснення заходів сприяння зайнятості, повернення коштів, спрямованих на фінансування таких заходів, у разі порушення гарантій зайнятості для внутрішньо переміщених осіб» [10].

Потреби регіону у кваліфікованій робочій силі забезпечуються, у першу чергу, системою закладів вищої освіти (ЗВО). ЗВО у своїй освітній діяльності перманентно співпрацюють із потенційними роботодавцями у контексті працевлаштування випускників. Основні форми такої взаємодії наведено у таблиці 6.

Таблиця 6.

**Форми організації співпраці закладів вищої освіти із потенційними
роботодавцями**

Залучення представників потенційних роботодавців до навчального процесу, до затвердження навчальних програм
Проходження практики або стажування на базі потенційних роботодавців
Направлення на перекваліфікацію на базі ЗВО з майбутнім працевлаштуванням (навчання під конкретне робоче місце)
Обмін науково-технічною і методичною інформацією
Керівництво ознайомчою, виробничою та переддипломною практиками
Проведення лабораторно-практичних занять
Науково-дослідна робота
Науково-технічні програми
Лабораторні випробування
Проведення семінарів та виставок

Джерело: складено автором

В умовах повоєнного відновлення, на нашу автора, саме взаємозв'язки із потенційними роботодавцями є ключовими в питаннях забезпечення якості вищої освіти – з одного боку, так і – задоволення потреб економіки у кваліфікованих спеціалістах – з іншого. У зв'язку з цим, наведені у таблиці 6 форм організації співпраці ЗВО із потенційними роботодавцями, потребують впровадження на постійній основі з перспективою їх удосконалення у відповідності до потреб повоєнного економічного відновлення.

Узагальнюючі дані щодо кількості студентів закладів вищої освіти України у розрізі форм власності надано у таблиці 7.

Таблиця 7.

**Узагальнюючі дані щодо кількості закладів вищої освіти та кількості
студентів України**

Показники	2020/2021 н.р.	2021/2022 н.р.	2022/2023 н.р.	Темпи приросту до базового 2021/2022 н.р., %	Темпи приросту до базового 2020/2021 н.р., %
1	2	3	4	5	6
Кількість закладів, у т.ч.	515	386	347	-10,1	-32,6
<i>Державної власності</i>	332	242	210	-13,2	-36,7
<i>Комунальної власності</i>	63	41	36	-12,2	-42,9
<i>Приватної власності</i>	120	103	101	-1,9	-15,8

1	2	3	4	5	6
Кількість студентів, усього осіб, у т.ч.	1141889	1046669	1053770	0,7	-7,7
<i>Державної власності</i>	977752	910785	914250	0,4	-6,5
<i>Комунальної власності</i>	50308	97445	103971	6,7	106,7
<i>Приватної власності</i>	113829	38439	35566	-7,5	-68,8
Кількість осіб, прийнятих на навчання у ЗВО, у т.ч.	277057	239218	245089	2,5	-11,5
<i>Державної власності</i>	234563	207530	211835	2,1	-9,7
<i>Комунальної власності</i>	14419	20473	23382	14,2	62,2
<i>Приватної власності</i>	28075	11215	9872	-12,0	-64,8
Кількість осіб, випущених із ЗВО, у т.ч.	385700	261788	273168	4,3	-29,2
<i>Державної власності</i>	329802	219711	233266	6,2	-29,3
<i>Комунальної власності</i>	40358	31375	30163	-3,9	-25,3
<i>Приватної власності</i>	15540	10702	9739	-9,0	-37,3

Джерело: складено автором за даними [11]

Як видно із даних таблиці 7, показники кількості ЗВО, кількості студентів, кількості осіб, зарахованих на навчання у ЗВО, кількості осіб, випущених із ЗВО в Україні із року в рік мають негативні темпи приросту.

Аналіз підготовки фахівців у ЗВО України за галузями знань відповідно до Переліку 2015 року, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» надано у таблиці 8.

Таблиця 8.

Підготовка фахівців закладами вищої освіти України за галузями знань відповідно до Переліку 2015 року

Показники	2019/2020 н.р.		2020/2021 н.р.		2021/2022 н.р.	
	Кількість студентів	Кількість осіб, випущених із ЗВО	Кількість студентів	Кількість осіб, випущених із ЗВО	Кількість студентів	Кількість осіб, випущених із ЗВО
1	2	3	4	5	6	7
УСЬОГО	1 131 213	358 808	1 045 251	253 825	1 052 871	273 119
<i>у тому числі за галузями знань</i>						
Освіта/педагогіка	133 304	46 456	128 560	31 364	125 129	36 042
Культура і мистецтво	49 546	13 880	45 964	10 950	49 481	10 972
Гуманітарні науки	47 705	12 761	49 908	10 100	45 895	12 222

1	2	3	4	5	6	7
Богослов'я	577	196	970	354	1 221	321
Соціальні та поведінкові науки	64 103	20 614	65 833	16 727	67 752	17 600
Журналістика	13 462	3 309	14 477	2 838	13 159	3 011
Управління та адміністрування	145 261	57 251	134 696	36 758	135 919	36 168
Право	86 460	30 226	80 194	23 656	79 458	26 933
Біологія	5 079	2 137	5 244	1 353	4 997	1 478
Природничі науки	17 712	6 572	17 434	4 273	18 669	4 577
Математика та статистика	5 474	1 759	5 880	1 209	5 996	1 360
Інформаційні технології	89 138	21 998	92 698	17 221	102 561	20 284
Механічна інженерія	29 566	11 107	23 892	7 313	25 362	6 271
Електрична інженерія	29 728	11 621	24 138	7 012	24 263	6 543
Автоматизація та приладобудування	16 060	6 369	14 252	3 570	15 079	3 798
Хімічна та біоінженерія	8 482	2 887	8 473	1 982	8 394	2 193
Електроніка та телекомунікації	12 772	4 679	10 505	3 100	11 108	3 019
Виробництво та технології	32 458	12 355	23 350	7 276	24 317	6 200
Архітектура та будівництво	41 077	15 260	34 549	9 626	37 171	8 905
Аграрні науки та продовольство	50 605	16 793	41 494	8 390	42 599	10 101
Ветеринарна медицина	9 155	2 647	7 692	1 319	8 354	1 256
Охорона здоров'я	93 686	12 964	82 199	12 897	77 834	19 844
Соціальна робота	9 980	4 359	9 295	2 725	11 439	2 228
Сфера обслуговування	35 862	8 722	27 157	7 340	25 186	6 451
Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону	701	42	894	158	1 813	207
Цивільна безпека	13 316	3 697	13 513	4 486	18 019	2 953
Транспорт	50 984	17 090	42 473	12 123	38 031	10 858
Публічне управління та адміністрування	16 807	9 063	17 009	2 721	12 678	5 326
Міжнародні відносини	22 153	1 994	22 508	4 984	20 987	5 998

Джерело: складено автором на основі [11]

Результати аналізу даних таблиці 8 показують, що кількість випускників за галузями знань, які, на думку автора, являються необхідними в умовах воєнного стану та повоєнного економічного відновлення, і за ними ЗВО повинні збільшувати кількість студентів, мають негативний тренд. Це такі галузі знань, як аграрні науки та продовольство, архітектура та будівництво, електроніка та телекомунікації, автоматизація та приладобудування, електрична інженерія, механічна інженерія. Позитивний тренд мають показники випускників ЗВО за такими галузями знань, як охорона здоров'я, міжнародні відносини, воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону і які також відносяться до стратегічних в умовах повоєнного відновлення України.

Важливим показником ефективної підготовки фахівців закладами вищої освіти України є показник працевлаштування випускників ЗВО. З метою ранжування ЗВО Південного регіону України за критерієм працевлаштування випускників, які здобували освіту за рахунок державного та регіонального замовлення, автором було проаналізовано рейтинговий список закладів вищої освіти Південного регіону України, який укладено за оцінкою зайнятості та показником працевлаштування та наведено у звіті з моніторингу працевлаштування випускників закладів вищої, фахової передвищої освіти Міністерством освіти і науки України за 2022 рік (таблиця 9).

Таблиця 9.

Рейтинг закладів вищої освіти Південного регіону, які перебувають у сфері управління МОН України за оцінкою зайнятості та показником працевлаштування у 2022 році

№ з/п	Назва закладу вищої освіти	Випуск за державним та регіональним замовленням	Кількість моніторингових осіб (МО)	Зайняті МО	Зайняті серед МО	Відсоток зайнятих та умовно зайнятих МО, %	Показник працевлаштування
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Ізмаїльський державний гуманітарний університет	267	157	62	100	63,7	1,25
2	Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського	611	300	111	176	58,7	1,2
3	Національний університет "Одеська юридична академія"	2036	876	396	573	65,4	
4	Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського	783	392	144	238	60,7	
5	Одеський державний екологічний університет	418	208	74	132	63,5	

1	2	3	4	5	6	7	8
6	Одеський національний економічний університет	666	386	155	236	61,1	1,15
7	Одеська національна академія харчових технологій	967	454	154	270	59,5	1,1
8	Державний університет "Одеська політехніка"	1324	638	254	376	58,9	
9	Одеський державний аграрний університет	328	118	44	66	55,9	1,05
10	Одеський національний університет імені І. І. Мечникова	1140	563	187	307	54,5	
11	Херсонський державний аграрно-економічний університет	464	234	70	129	55,1	
12	Одеський національний морський університет	369	154	54	82	53,2	1
13	Одеська державна академія будівництва та архітектури	974	543	180	283	52,1	
14	Національний університет "Одеська морська академія"	498	257	21	32	12,5	
15	Херсонська державна морська академія	259	164	8	18	11,0	

Джерело: складено автором за даними [12]

Показник працевлаштування, наведений у таблиці 9, згідно «Звіту з моніторингу працевлаштування випускників закладів вищої та фахової передвищої освіти» МОН України, приймається рівним 1, якщо результат закладу не потрапляє до 75 відсотків найкращих результатів; 1,05 - якщо результат закладу належить до 75 відсотків найкращих результатів; 1,1 - до 60 відсотків найкращих результатів; 1,15 - до 45 відсотків найкращих результатів; 1,2 - до 30 відсотків найкращих результатів; 1,25 - до 15 відсотків найкращих результатів.

Як видно із даних таблиці 9, провідне місце у питаннях працевлаштування випускників серед ЗВО Південного регіону України займають такі навчальні заклади, як Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, Національний університет «Одеська юридична академія», Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, Одеський державний екологічний університет, Одеський національний економічний університет.

Виходячи із наведеного аналізу, можна зробити висновок про те, що створення системних умов для забезпечення потреб економічного відновлення, пропорційного розподілу робочої сили, підтримки рівноваги між попитом та пропозицією робочої сили можливе на основі взаємодії функціонування ринку

праці як на регіональному рівні, так і – державному, та системи підготовки кадрів закладами вищої освіти.

В умовах динамічних змін світу та умов господарювання, перманентного генерування новацій та прискореного старіння інформації, набуває актуальності проблема прискореного старіння знань. ЗВО повинні стати такою суспільною інституцією, яка буде систематично забезпечувати актуальні потреби ринку робочого сили в спеціалістах; стати осередком, освітнім хабом для підготовки та перепідготовки спеціалістів згідно потреб ринку. Мова йде про професійне зростання впродовж усього життя як форми розвитку людини у сфері своєї діяльності на основі розбудови інноваційного розвитку після дипломної освіти. Згідно ст. 47 Закону України «Про освіту» під післядипломною освітою розуміється таке вдосконалення освіти та професійної підготовки, результатом якого має стати оновлення та поглиблення її професійних компетенцій або отримання нової професії на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду. Саме такий вид освіти створює умови для безперервності та наступності освіти [13].

Державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття») визначено суспільне призначення післядипломної освіти, зазначається, що післядипломна освіта повинна бути спрямована на забезпечення процесу поглиблення професійних знань та умінь за спеціальністю, а також здобуття нової кваліфікації, наукового ступеня, можливо – нового фаху на основі наявного освітнього рівня. Такі системні дії мають за мету задовольнити інтереси та потреби громадян у постійному підвищенні професійного рівня у відповідності до кон'юнктури ринку праці, бути інструментом соціального захисту, що зможе забезпечити потреби суспільства і держави у висококваліфікованій конкурентоспроможній робочій сили [14].

Крім цього, вважаємо за необхідне підкреслити актуальність розвитку в країні системи професійно-технічної освіти, оскільки для потреб повоєнного відновлення необхідні кваліфікації «Робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин» та «Найпростіші професії».

Однією із Цілей сталого розвитку (4) згідно Порядку денному ООН щодо сталого розвитку на період до 2030 року – є забезпечення інклюзивної та справедливої якісної освіти та сприяння можливостям навчання протягом усього життя для усіх [15]. Створення системних умов та можливостей для вдосконалення набутих навичок та компетенцій, перекваліфікації на базі ЗВО і сама підготовка випускників відповідно до потреб економічного відновлення забезпечить ефективне функціонування ринків праці як на регіональному рівні, так і – державному.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проблема забезпечення пропорційного розподілу робочої сили у відповідності до потреб соціально-економічного розвитку регіону, підтримка рівноваги між попитом та пропозицією робочої сили, з одного боку, та – необхідності модернізації системи підготовки кадрів закладами вищої освіти відповідно до потреб повоєнного

відновлення та стратегій регіонального розвитку областей України – з іншого, є системною та потребує її комплексного вирішення із залученням представників освіти, науки, бізнесу та органів виконавчої влади, а її вирішення буде сприяти досягненню високої якості освіти в Україні як «основи інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави [13]».

На основі проведеного дослідження запропоновано підхід щодо структурного моніторингу контингенту абітурієнтів закладів вищої освіти на основі підтвердження наявності місць, що фінансуються із видатків державного бюджету, відповідними угодами із роботодавцями, зорієнтованими на забезпечення доцільності використання бюджетних коштів, спрямованих на фінансування здобуття вищої освіти відповідно регіональним потребам, що враховують показники кількості працевлаштованих випускників закладів вищої освіти.

Перспективами подальших досліджень є пошук можливостей та формування механізму забезпечення організації вектору працевлаштування здобувачів освіти, що навчалися на умовах державного замовлення, який повинен передбачати можливість відстеження усіх видів зайнятості випускників після закінчення ЗВО (включаючи самозайнятість та інші види контрагування персоналу).

Список використаних джерел:

1. World Employment and Social Outlook: Trends 2023. URL: https://www.ilo.org/global/research/global-reports/weso/WCMS_865387/lang--en/index.htm
2. Boyko M. Interaction between higher education And the labour market: experience and prospects. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2020. № 2 (30). С. 10–17. DOI 10.5281/zenodo.4318760
3. Горошкова Л.А., Маслова О.В., Чорнобук Д.О. Ринок праці та технології підготовки кадрів для повоєнного відновлення України. *Економічний вісник університету*. 2023. № 57. С. 15-26. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-57-15-26>.
4. Азьмук Н.А. Трансформація ринку праці в умовах війни: виклики та стратегії відтворення робочої сили. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1. С. 171-179. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-57-15-26>
5. Аблязова Н. Р. Сучасні механізми збалансування вищої освіти та ринку праці. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 4. С. 15-22. DOI:10.35774/econa2020.04.015
6. ILO Monitor on the World of work. 10th edition. URL: https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_859255/lang--en/index.htm 31 October 2022.
7. Зайняте населення за видами економічної діяльності у 2012-2021 роках. Державна служба статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Ситуація на зареєстрованому ринку праці та діяльність Державної служби зайнятості. Державний центр зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/68>
9. Одеський обласний центр зайнятості. URL: <https://ode.dcz.gov.ua/analytics/69>
10. Інформація про реформу ринку праці. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=596eb7ae-1738-4939-8e80-ae3b4f57ddec&title=InformatsiiaProReformuRinkuPratsi>
11. Вища та фахова передвища освіта. Державна служба статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Підведено підсумки першого моніторингу працевлаштування випускників закладів вищої та фахової передвищої освіти. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://ua/news/pidvedeno-pidsumki-pershogo-monitoringu-pracevlashtuvannya-vipusknikiv-zakladiv-vishoyi-ta-fahovoyi-peredvishoyi-osviti>
13. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014, № 1556-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
14. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») Постанова КМУ від 3 листопада № 896. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>.
15. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 року № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

References:

1. World Employment and Social Outlook: Trends 2023. URL: https://www.ilo.org/global/research/global-reports/weso/WCMS_865387/lang--en/index.htm [in English].
2. Boyko M. (2020). Interaction between higher education And the labour market: experience and prospects. Knowledge, Education, Law, Management. 2 (30). 10–17. DOI 10.5281/zenodo.4318760 [in English].
3. Horoshkova, L., Maslova, O., & Chornobuk, D. (2023). Rynok pratsi ta tekhnolohii pidhotovky kadriv dlia povoiennoho vidnovlennia Ukrainy [The labor market and technology of staff training for the post-war reconstruction of Ukraine]. Ekonomichnyi visnyk universytetu – University Economic Bulletin, (57), 15-26. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-57-15-26> [in Ukrainian].
4. Az'muk N. A. (2022). Transformatsiya rynku pratsi v umovakh viyny: vyklyky ta stratehiyi vidtvorennya robochoyi syly [Transformation of the labor market in the conditions of war: challenges and strategies for the reproduction of the labor force]. Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrayiny – Herald of economic science of Ukraine, 1, 171-179. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-57-15-26> [in Ukrainian].
5. Abliazova, N. (2020). Suchasni mekhanizmy zbalansuvannia vyshchoi osvity ta rynku pratsi. [Modern mechanisms of balancing of higher education and the labor

market]. Ekonomichnyi analiz – Economic Analysis, 30, 4. 15-22. DOI:10.35774/econa2020.04.015 [in Ukrainian].

6. ILO Monitor on the World of work. 10th edition. URL: https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_859255/lang--en/index.htm 31 October 2022 [in English].

7. Zainiate naselennia za vydamy ekonomichnoi diialnosti u 2012-2021 rokakh. Derzhavna sluzhba statystyky. [Employed population by types of economic activity in 2012-2021. State Statistics Service]. ukrstat.gov.ua. Retrieved from <https://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

8. Sytuatsiia na zareiestrovanomu rynku pratsi ta diialnist Derzhavnoi sluzhby zainiatosti. Derzhavnyi tsentr zainiatosti [The situation on the registered labor market and the activities of the State Employment Service. State Employment Center]. dcz.gov.ua. Retrieved from <https://www.dcz.gov.ua/analitics/68> [in Ukrainian].

9. Odeskyi oblasnyi tsentr zainiatosti [Odesa Regional Employment Center]. ode.dcz.gov.ua Retrieved from <https://ode.dcz.gov.ua/analitics/69> [in Ukrainian].

10. Informatsiia pro reformu rynku pratsi. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy [Information about labor market reform. Ministry of Economy of Ukraine]. me.gov.ua. Retrieved from <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=596eb7ae-1738-4939-8e80-ae3b4f57ddec&title=InformatsiiaProReformuRinkuPratsi> [in Ukrainian].

11. Vyshcha ta fakhova peredvyshcha osvita. Derzhavna sluzhba statystyky. [Higher and professional pre-higher education. State Statistics Service]. ukrstat.gov.ua. Retrieved from <https://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

12. Pidvedeno pidsumky pershoho monitorynhu pratsevlashtuvannia vypuskniv zakladiv vyshchoi ta fakhovoi peredvyshchoi osvity. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy [The results of the first monitoring of employment of graduates of institutions of higher and professional pre-higher education are summarized. Ministry of Education and Science of Ukraine]. mon.gov.ua. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/news/pidvedeno-pidsumki-pershogo-monitoringu-pracevlashtuvannia-vipuskniv-zakladiv-vishoyi-ta-fahovoyi-peredvishoyi-osviti> [in Ukrainian].

13. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 5 serp. 2017 roku №2145-VIII [On education: Law of Ukraine dated August 5 2017, № 2145-VIII]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].

14. Derzhavna natsionalna prohrama «Osvita» («Ukraina KhKhI stolittia») Postanova KМУ vid 3 lystopada № 896 [State national program "Education" ("Ukraine of the 21st century") Resolution of the CMU of November 3 No. 896]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

15. Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku» vid 30 veresnia 2019 roku № 722/2019 [Decree of the President of Ukraine "On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period until 2030" dated September 30, 2019 No. 722/2019]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> [in Ukrainian].